

УДК 338.48

Виговський Дмитро Сергійович

кандидат політичних наук, керівник

Громадської організації «Інститут досліджень соціального капіталу»

Vyhovsky Dmytro

Candidate of Political Sciences, Head of the

Public Organization «Institute of Social Capital Research»

ORCID: 0009-0002-8550-6942

Конарівська Оксана Богданівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Національний університет водного господарства та природокористування

Konarivska Oksana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the

Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business

National University of Water and Environmental Engineering

ORCID: 0000-0002-1760-9264

Яковишина Маргарита Сергіївна

старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи

Національний університет водного господарства та природокористування

Yakovyshyna Marharyta

Senior Lecturer of the

Department of Tourism and Hotel and Restaurant Business

National University of Water and Environmental Engineering

ORCID: 0000-0002-0198-5812

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ НА БАЗІ ІСТОРИЧНИХ САДІВ ТА ПАРКІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF TOURISM AND RECREATION BASED ON HISTORICAL GARDENS AND PARKS: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Анотація. Вступ. У статті розглядаються особливості використання садів та парків для розвитку міжнародного туризму. Рекреація і туризм є важливими чинниками економічного та культурного розвитку регіонів, сприяють захисту природи, збереженню історико-культурної спадщини, налагодженню співпраці між державами. Естетично привабливі ландшафти залучають значні потоки туристів. Унікальні особливості об'єктів спадщини, включаючи парки, сади та зелені насадження, мотивують громадськість зберігати та захищати ці об'єкти для нинішніх і майбутніх поколінь. Міжнародні маршрути, розроблені на основі елементів спадщини, мають значний потенціал до об'єднання людських спільнот. Тому питання використання садово-паркових ландшафтів для розвитку екотуризму та культурного туризму потребує більш широкого розгляду.

Мета: зробити аналіз світового досвіду використання історичної спадщини садів та парків для розвитку туризму і рекреації, оцінити можливості та перспективи його використання для України.

Матеріали і методи. Матеріалом для публікації стали звіти Ради Європи, публікації Асоціації «Європейський маршрут історичних садів», праці вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячені програмі Культурні шляхи Ради Європи. В процесі дослідження було використано наукові методи: теоретичного узагальнення та аналізу для характеристики використання історичних садів з метою туризму у розрізі країн Європи, логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Результати. У статті зроблений огляд переваг для залучення туристів, якими володіють історичні сади та парки, в аспекті розвитку культурного туризму та екотуризму. Зроблений аналіз Європейського маршруту історичних садів, основу якого складають унікальні сади і парки десяти європейських країн. Даний маршрут 2020 року був сертифікований як Культурний маршрут Ради Європи, що є підтвердженням цінності його історичної, мистецької, соціальної та природної спадщини. Офіційним координатором маршруту є Асоціація «Європейський маршрут історичних садів», штаб-квартира якої розташована в Іспанії. На знак солідарності та підтримки України до даної асоціації 2022 року було прийнято Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України. Перспективним об'єктом для приєднання до мережі маршруту також є дендропарк Резиденції митрополитів Буковини і Далмації у м. Чернівці, який на даний час включений до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Отже, розвиток туризму та рекреації на базі історичних садів та парків передбачає створення особливих культурно-туристичних продуктів, які підвищать обізнаність про важливість культурного та природного середовища, їх стійкість та збереження.

Перспективи. Організація туризму та рекреації на базі історичних садів та парків має значний потенціал у відновленні економіки України після війни. Приєднання України до міжнародних проєктів створює додаткові гарантії збереження і цілісності унікальних природних і культурних комплексів, забезпечує пріоритетність у залученні фінансових коштів для їх підтримки. Співпраця з Асоціацією «Європейський маршрут історичних садів» сприятиме популяризації дендропарку «Софіївка» на європейському рівні. У подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на вивченні екологічних практик та наукових розробок

Асоціації «Європейський маршрут історичних садів» для організації сталого туризму на території парків України.

Ключові слова: садовий туризм, історичні сади, природно-заповідний фонд, культурні маршрути, туризм, культурна спадщина, природна спадщина, сталий розвиток.

Summary. *Introduction. The article examines the peculiarities of using gardens and parks for the development of international tourism. Recreation and tourism are important factors in the economic and cultural development of regions, contribute to the protection of nature, the preservation of historical and cultural heritage, and the establishment of cooperation between states. Aesthetically attractive landscapes attract significant flows of tourists. The unique features of heritage sites, including parks, gardens and green spaces, motivate the public to preserve and protect these sites for present and future generations. International routes developed on the basis of heritage elements have a significant potential to unite human communities. Therefore, the issue of using garden and park landscapes for the development of ecotourism and cultural tourism needs wider consideration.*

Purpose: to analyze the world experience of using the historical heritage of gardens and parks for the development of tourism and recreation, to assess the possibilities and prospects of its use for Ukraine.

Materials and methods. The material for the publication was reports of the Council of Europe, publications of the Association "European Route of Historic Gardens", works of domestic and foreign authors dedicated to the Cultural Route of the Council of Europe. Scientific methods were used in the research process: theoretical generalization and analysis to characterize the use of historical gardens for the purpose of tourism across European countries, logical generalization of results (formulation of conclusions).

Results. The article provides an overview of the advantages for attracting tourists that historical gardens and parks have in terms of the development of cultural tourism and ecotourism. An analysis of the European Route of Historic Gardens, based on the unique gardens and parks of ten European countries, was made. This 2020 route was certified as a Cultural Route of the Council of Europe, which is a confirmation of the value of its historical, artistic, social and natural heritage. The official coordinator of the route is the Association "European Route of Historic Gardens", whose headquarters are located in Spain. As a sign of Ukraine's solidarity and support, the Sofiivka National Dendrological Park of the NAS of Ukraine was accepted into this association in 2022. The Arboretum of the Residence of the Metropolitans of Bukovina and Dalmatia in Chernivtsi, which is currently included in the UNESCO World Heritage List, is also a promising object for joining the route network. Therefore, the development of tourism and recreation on the basis of historical gardens and parks involves the creation of special cultural and tourist products that will raise awareness of the importance of the cultural and natural environment, their sustainability and preservation.

Discussion. The organization of tourism and recreation on the basis of historical gardens and parks has a significant potential in restoring the economy of Ukraine after the war. Ukraine's accession to international projects creates additional guarantees of preservation and integrity of unique natural and cultural complexes, ensures priority in attracting financial funds for their support. Cooperation with the Association "European Route of Historic Gardens" will contribute to the popularization of the Arboretum "Sophiivka" at the European level. In further scientific research, it is proposed to focus attention on the study of ecological practices and scientific developments of the Association "European Route of Historic Gardens" for the organization of sustainable tourism in the territory of Ukrainian parks.

Key words: *garden tourism, historical gardens, nature reserve fund, cultural routes, tourism, cultural heritage, natural heritage, sustainable development.*

Постановка проблеми. Рекреація і туризм є важливими чинниками економічного та культурного розвитку регіонів, сприяють захисту природи, збереженню історико-культурної спадщини, налагодженню співпраці між державами. Базою розвитку туризму та рекреації є природна та культурна спадщина. Спадщина відіграє важливу роль у формуванні сприйняття людьми автентичності дестинації. Унікальні особливості об'єктів спадщини та історичних місць, включаючи парки, сади та зелені насадження, мотивують представників громадськості зберігати та захищати спадщину для нинішніх і майбутніх поколінь. Садово-паркові ландшафти зберігають пам'ять про своїх власників і є частиною історії розвитку певного регіону, і водночас виконують рекреаційну функцію. Естетично привабливі ландшафти залучають значні потоки внутрішніх і міжнародних туристів. Особливо важливими є історичні міські парки, які часто мають природоохоронний статус. Тому питання використання садово-паркових ландшафтів для розвитку екотуризму та культурного туризму потребує більш ширшого розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням використання історичної спадщини садів та парків для рекреації та туризму займалися українські та закордонні вчені. Колектив українських науковців Г. Денисик та інші зробили географічний аналіз садово-паркових ландшафтів Центральної Європи [6]. Перспективи розвитку садово-паркового туризму окремих регіонів України висвітлені в працях Покоłodної М., Литвак І., Редько В. [1-2; 4]. Польський науковець Яцек Кусьмерський у своїх публікаціях розглядав роль Європейського культурного маршруту історичних садів Ради Європи у реалізації культурної політики

Європейського Союзу [11]. Дафна Мартенс зробила аналіз туристичних практик у межах даного культурного маршруту [12]. Дослідження сталого розвитку садово-паркового туризму у Китаї висвітлено у праці Менгзку Ні [13]. Тому питання використання садів і парків для популяризації історико-культурної та природної спадщини потребує додаткового вивчення.

Мета дослідження: зробити аналіз світового досвіду використання історичної спадщини садів та парків для розвитку туризму та рекреації та оцінити можливості та перспективи його використання для України. Для досягнення поставленої мети були окреслені **завдання:** зробити аналіз особливостей Європейського маршруту історичних садів в контексті розвитку сталого туризму, популяризації історико-культурної спадщини та реалізації культурної політики Європейського Союзу; зробити аналіз перспективних об'єктів для розвитку даного маршруту в Україні.

Матеріалом для публікації стали аналітичні звіти Ради Європи про втілення програми Культурні шляхи Ради Європи [8], публікації Асоціації «Європейський маршрут історичних садів» [16], праці вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячені програмі Культурні шляхи Ради Європи [11-13]. В процесі дослідження було використано наукові методи: теоретичного узагальнення та аналізу для характеристики використання історичних садів з метою туризму у розрізі країн Європи, логічного узагальнення результатів (формулювання висновків).

Виклад основного матеріалу. Садово-паркові ландшафти володіють значним потенціалом для здійснення рекреаційної діяльності. Особливими перевагами для залучення туристів володіють історичні сади та парки, більшість з яких отримують природоохоронний статус. Їх популярність серед туристів дозволила сформувати напрям «садово-парковий туризм», який в основному включає огляд визначних пам'яток у парках, ботанічних садах, дендраріях і т.п. Ряд авторів садово-парковий туризм класифікують як окремий різновид екотуризму [13]. Згідно визначення Всесвітньої

туристичної організації UN Tourism: «екотуризм – це вид туристичної діяльності, орієнтованої на природу, в якій основна мотивація відвідувача полягає в спостереженні, навчанні, відкритті, досвіді та оцінці біологічного та культурного різноманіття з відповідальним ставленням до захисту цілісності екосистеми та підвищення добробуту місцевої громади» [9]. Екотуризм також підвищує обізнаність щодо збереження біорізноманіття, природного середовища та культурних цінностей як серед місцевих жителів, так і відвідувачів і вимагає спеціальних процесів управління для мінімізації негативного впливу на екосистему. Іншими словами, екотуризм повинен відповідати чотирьом індикаторам: природокористування, стале управління, збереження природи та екологічна освіта, які, на нашу думку, можуть бути реалізовані у межах садово-паркового туризму.

Унікальні сади і парки у різних європейських країнах стали основою тематичного маршруту Ради Європи – «Європейський маршрут історичних садів» (англ. European Route of Historic Garden ERHG), який у жовтні 2020 року був сертифікований як Культурний маршрут Ради Європи, що є підтвердженням цінності його історичної, мистецької, соціальної та природної спадщини [8].

Метою втілення програми культурних маршрутів Ради Європи є сприяння підвищенню обізнаності та поширенню знань про спільну європейську пам'ять, історію та спадщину шляхом розвитку культурних зв'язків і діалогу між різними країнами та регіонами Європи. Усі маршрути так чи інакше спрямовані на туристів, які хочуть відвідати цілий маршрут або його частину та відчувати європейську спадщину в різних місцях по всій Європі [8].

Європейський маршрут історичних садів створений з метою захисту та популяризації спільної європейської зеленої спадщини та ідентичності, а також сприятиме сталому розвитку, пропагуючи дбайливе ставлення до природної спадщини, поширюючи знання про сади та парки, розвиваючи

культурний туризм та екотуризм. Він об'єднує ті території та об'єкти, які відповідають офіційному визначенню поняття «Історичний сад», записаному у Флорентійській хартії 1981 року, прийнятій Міжнародною радою з охорони пам'яток і визначних місць (англ. International Council on Monuments and Sites (ICOMOS)) у 1982 році [10]. Усі інституції, залучені до маршруту ERHG, захищають демократичні цінності та повагу до прав людини.

Головним координаційним центром даного культурного шляху є Асоціація «Європейський маршрут історичних садів» (англ. «The European Route of Historic Garden» Association (ERHG)), штаб квартира якої розташована в Іспанії, у місті Льорет-де-Мар [16]. Її місія полягає в популяризації та підвищенні обізнаності про історичні сади шляхом створення високоякісних культурних і туристичних пропозицій, які сприяють сталому розвитку території, де розташовані історичні сади. Популяризацію спадщини історичних садів та парків здійснюють офіційні учасники програми даного культурного маршруту, які є членами асоціації.

Асоціація «Європейський маршрут історичних садів» має три види членства: 1) повноправні члени, які управляють та/або представляють історичні сади в контексті країн Ради Європи; 2) почесні члени, які не втручаються в управління Асоціацією, а допомагають розвивати її цілі; 3) партнери, які можуть консультувати Асоціацію з різних питань, і не мають права голосу [16].

Асоціація ERHG працює над досягненням наступних цілей:

- підвищення обізнаності та популяризація історичних садів через Європейський маршрут історичних садів;
- розвивати відносини з Радою Європи та іншими європейськими установами, тісно співпрацюючи з Європейським інститутом культурних маршрутів;

- сприяти дослідженню, діалогу та обміну передовим досвідом щодо просування цінності та збереження культурної спадщини;
- заохочувати співпрацю з державними адміністраціями та приватними організаціями для реалізації спільних ініціатив;
- розвивати та просувати освітню діяльність, пов'язану з мережею історичних садів та спрямовану на молодь, щоб стимулювати знання про своє походження та консолідувати європейську ідентичність;
- гармонізувати в рамках сталого розвитку культурну та туристичну діяльність, яка здійснюється на територіях, де розташовані історичні сади [16].

Найважливішою подією ERHG з метою «зміцнення пам'яті, історії та європейської спадщини» є щорічне святкування Європейського дня історичних садів 26 квітня. Під час різноманітних заходів, які проводяться у рамках Європейського маршруту історичних садів, підкреслюється місце спадщини садів в європейській культурі. Робиться акцент на тому, що по всій Європі створені людиною парки, сади та інші ландшафти мають спільну флору та естетику.

Станом на початок 2024 року Європейський маршрут історичних садів включав 47 об'єктів з 10 країн Європи: Бельгія, Грузія, Німеччина, Греція, Угорщина, Італія, Польща, Португалія, Іспанія, Україна [16].

Від України у 2022 році офіційним членом Асоціації ERHG став Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України. Генеральна асамблея ERHG під час свого засідання, яке відбулося у Будапешті у рамках п'ятого європейського історичного форуму «Сади, які надихають: література та історичні сади», ухвалила рішення на знак солідарності та підтримки України прийняти «Софіївку» до Культурного маршруту Ради Європи без сплати внеску [5]. Співпраця з Асоціацією ERHG сприятиме популяризації дендропарку «Софіївка» на європейському рівні. Варто зазначити, що 2020 року розпочалася підготовка науково-проектної

документації щодо номінування національного дендропарку для внесення його до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Цей високий статус передбачає додаткові гарантії збереження і цілісності унікальних природних і культурних комплексів, забезпечує пріоритетність у залученні фінансових коштів для підтримки об'єктів всесвітньої культурної і природної спадщини, передусім з фонду всесвітньої спадщини.

На теренах України знаходиться ще один об'єкт з переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, де історичні сади були одним із критеріїв або важливим елементом цілісності чи автентичності об'єкта для включення його до даного переліку. Це Резиденція митрополитів Буковини і Далмації у м. Чернівці, на даний час є університетським дендропарком [15]. Проте, даний поки що об'єкт не входить до Європейського маршруту історичних садів Ради Європи.

У таблиці 1 наведена кількість об'єктів Європейського маршруту історичних садів Ради Європи за країнами.

Таблиця 1

Розподіл історичних садів Європейського культурного маршруту за країнами

Країни-учасниці	К-ть історичних садів, включених до мережі Європейського культурного маршруту	
	всього	у т.ч. включені до списку ЮНЕСКО
Іспанія	16	2
Польща	6	1
Італія	7	3
Португалія	5	3
Німеччина	2	-
Грузія	4	-
Греція	2	-
Угорщина	3	-
Бельгія	1	-
Україна	1	-
Всього	47	9

Джерело: складено авторами на основі Cultural Routes Database [8]

З таблиці видно, що найбільше об'єктів розташовано на території Іспанії, а окремі історичні сади включені до списку світової спадщини ЮНЕСКО. Варто підкреслити загальну рису більшості культурних маршрутів Ради Європи, яка полягає в тому, що найбільша кількість об'єктів сконцентрована у тій країні, звідки розпочалась ініціатива створення даного тематичного маршруту.

Історичні сади протягом значного історичного періоду формували європейську культуру та ідентичність. Вони завжди були пов'язані з королівськими маєтками, давніми монастирями, резиденціями митрополитів та історичними діячами. Поширюючись з одного регіону в інший по всій Європі, мистецтво формування садів і ландшафтів сприяло розвитку професій, пов'язаних із озелененням, інженерією та садівництвом, а також стало джерелом натхнення для великих митців і традиційних подій суспільства.

Варто зазначити, що значна кількість із нині існуючих старовинних парків Західної України були запроектовані та закладені відомим ірландським ландшафтним архітектором Діонісієм Мак-Клером (Міклером), який жив з 1762 до 1853 року. Згідно історичних документів, він упродовж свого життя створив майже 40 садів в англійському стилі на Волино-Поділлі. Завдяки професійному талановитому поєднанню відкритого простору та деревовидних рослин Міклер створював сади та парки, які і дотепер зберегли особливі естетичні якості.

У перспективі варто розробити європейський маршрут, пов'язаний з історією садів та парків Діонісія Міклера.

Європейський маршрут історичних садів, які і інші культурні маршрути Ради Європи, має власний веб-сайт, де розміщена практична та довідкова інформація для туристів кількома мовами – англійською, іспанською та французькою [16].

Основний зміст мережі Європейського маршруту історичних садів полягає в стійкості та збереженні. Залучаючи відвідувачів до історичних садів, розробники маршруту прагнуть створити культурно-туристичний продукт і підвищити обізнаність про важливість культурного та природного середовища. Збереження є важливим аспектом у всіх об'єктах, які є членами даного культурного маршруту. Даний наратив скерований також і відвідувачам садів, наприклад для обґрунтування необхідності обмеження кількості рекреантів.

Крім того, у документі «Зелена книга європейської культурної спадщини» (англ. European Cultural Heritage Green Paper) зазначено, що кожен із десяти пріоритетів Європейської зеленої угоди, також можуть бути запроваджені в історичних садах, наприклад стале вирощування, екологічно чисті харчові системи, захист екосистем і біорізноманіття, а також нульові викиди [14].

Щодо співпраці з місцевими громадами та іншими стейкхолдерами, то Європейський шлях історичних садів сильно орієнтований на європейські інститути, розроблений та координується експертами з університетів та місцевими організаціями. Доказом є те, що Європейський маршрут історичних садів має науковий комітет, який складається з дванадцяти відомих вчених, академіків і професіоналів, котрі готують фахову інформацію на історичну та туристичну тематику. Вплив науковців та установ, залучених до мережі, відчувається у підготовці наукових публікацій з викладу відомостей про історичні сади, щодо їх охорони та збереження.

На думку Дафни Мартенс Культурний маршрут «Європейський шлях історичних садів» демонструє не зовсім чітке повідомлення про Європу, оскільки він скоріше являє собою мережу, яка включає окремі історичні сади і робить акцент на поширенні садів у Європі, але не містить наратив про зв'язок між ними [12]. Тобто, даному маршруту бракує «спільної

європейської спадщини», оскільки на практиці його функціонування більше подібне до об'єднання зацікавлених сторін з усієї Європи в мережу для створення ідеї спільної європейської спадщини.

В Україні цінні сади та парки часто включені до складу природно-заповідного фонду як парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендропарки або ботанічні сади. Можливість їх використання в туризмі та для рекреації окреслене у статті 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд», де зазначене функціональне призначення усіх природно-заповідних територій та об'єктів: «Території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених цим Законом та іншими актами законодавства України, можуть використовуватися: у природоохоронних цілях; у науково-дослідних цілях; в оздоровчих та інших рекреаційних цілях; в освітньо-виховних цілях; для потреб моніторингу навколишнього природного середовища» [3].

З рекреаційною ціллю найбільш часто використовуються парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, які є територіями для міського відпочинку і прогулянок, а також вважаються найбільш досконалим у естетичному відношенні видом перетвореного людиною ландшафту, навіть своєрідними витворами мистецтва. Вони також володіють значною цінністю з точки зору дендрології, екології та історико-культурної спадщини, також часто включаються до складу регіональної екологічної мережі, що визначає їх роль у збереженні генофонду рослинного та тваринного світу. На їх території зростає чимало видів аборигенних та інтродукованих видів дерев'янистих рослин, вік яких може сягати понад кілька сотень років. У більшості регіонів нашої держави розроблена низка туристичних маршрутів, до яких входять згадані категорії природно-заповідних об'єктів: парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендропарки або ботанічні сади [1-2; 4].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, організація туризму та рекреації на базі історичних садів та парків має значний потенціал у відновленні економіки України після війни. Значний внесок у розвиток садово-паркового туризму на міжнародному рівні зробив Культурний шлях Ради Європи «Європейський маршрут історичних садів». Даний маршрут підкреслює місце спадщини садів в європейській культурі, ставить акцент на тому, що створені людиною по всій Європі парки, сади та інші ландшафти мають спільну флору та естетику.

Приєднання України до міжнародних проєктів створює додаткові гарантії збереження і цілісності унікальних природних і культурних комплексів, забезпечує пріоритетність у залученні фінансових коштів для їх підтримки. Співпраця з Асоціацією «Європейський маршрут історичних садів» сприятиме популяризації дендропарку «Софіївка» на європейському рівні. У перспективі варто розробити європейський маршрут, пов'язаний з історією садів та парків Діонісія Міклера. У подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на вивченні екологічних практик та наукових розробок Асоціації «Європейський маршрут історичних садів» для організації сталого туризму на території парків України.

Література

1. Литвак І. В. Пам'ятки садово-паркового мистецтва в системі туристичних маршрутів Хмельниччини. *Сталий розвиток України: проблеми і перспективи* : зб. матер. за рез. IV наук.-практ. конф. студ. та мол. вч. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2016. 230 с. С. 135-139.

2. Покоłodна М. М., Гладка О. Е. Перспективи використання парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Шарівка» (Харківська область, Україна) з метою розвитку туризму. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного*

знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти : зб. наук. пр. Част. 2. Монреаль : ЦСП «НБК» ; Сєвєродонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2016. С. 269-272.

3. Про природно-заповідний фонд : Закон України № 2456-ХІІ, редакція від 01.01.2024.

4. Редько В. Є. Перспективи паркового туризму в Дніпропетровській області. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 13. С. 59-62.

5. Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України став повноправним членом асоціації «Європейський маршрут історичних садів». *Уманська районна державна адміністрація : офіційний вебсайт*. URL: <https://uman-rda.gov.ua/news/1664316726/> (дата звернення 28.04.2024).

6. Denysyk G., Kanska V., Ataman L., Kravtsova I., Kiziun A. Garden and park landscapes in the tourist and recreational activities of Central Europe. *Modern Science*. 2022. № 3. С. 46-55.

7. *European Garden Heritage Network – EGHN*. URL: <https://www.eghn.org/en/european-garden-heritage-network-eghn/> (дата звернення: 22.04.2024).

8. European Route of Historic Gardens. *Cultural Routes of the Council of Europe : website*. URL: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/european-route-of-historic-gardens2> (дата звернення: 29.04.2024).

9. *Glossary of tourism terms. UN Tourism : website*. URL: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> (дата звернення: 29.04.2024).

10. Historic Gardens (The Florence Charter, 1981). URL: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/gardens_e.pdf (дата звернення: 29.04.2024).

11. Kuśmierski J. A Europe of united gardens. The role of the European Route of Historic Gardens in the implementation of the cultural policy of the

European Union. Scinawka Gorna, 2021. p. 56. URL: <https://ecso.pl/en/publications/> (дата звернення: 22.04.2024).

12. Martens D. The experience of common European heritage: A critical discourse analysis of tourism practices at Cultural Routes of the Council of Europe. *Journal of European Landscapes*. 2022. 3 (3). P. 45-59. doi: 10.5117/JEL.2022.3.82504.

13. Nie M. Exploring the sustainable development of garden tourism with Chinese characteristics : Thesis, Uppsala universitet, Institutionen för samhällsbyggnad och industriell teknik, 2021. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1563217/FULLTEXT01.pdf> (дата звернення: 22.04.2024).

14. Putting Europe's shared heritage at the heart of the European Green Deal / European Cultural Heritage Green Paper : executive summary. March, 2021. p. 28. URL: https://www.fondazione scuolapatrimonio.it/wp-content/uploads/2021/03/European-Cultural-Heritage-Green-Paper_Executive-Summary.pdf (дата звернення: 29.04.2024).

15. Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans. *UNESCO World Heritage Convention : website*. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/1330/> (дата звернення: 22.04.2024).

16. *The European Route of Historic Gardens : official website*. URL: <https://www.europeanhistoricgardens.eu/en> (дата звернення: 29.04.2024).

References

1. Lytvak I. V. Pamiatky sadovo-parkovoho mystetstva v systemi turystychnykh marshrutiv Khmelnychchyny. *Stalyi rozvytok Ukrainy: problemy i perspektyvy*: zb. mater. za rez. IV nauk.-prakt. konf. stud. ta mol. vch. Kamianets-Podilskyi: Medobory-2006, 2016. 230 s. S. 135-139.

2. Pokolodna M. M., Hladka O. E. Perspektyvy vykorystannia parku-pamiatky sadovo-parkovoho mystetstva zahalnodержavnogo znachennia

«Sharivka» (Kharkivska oblast, Ukraina) z metoiu rozvytku turyzmu. *Aktualni pytannia, problemy ta perspektyvy rozvytku humanitarnoho znannia u suchasnomu informatsiinomu prostori: natsionalnyi ta internatsionalnyi aspekty*: zb. nauk. pr. Chast. 2. Monreal: TsSP «NBK»; Sievierodonetsk: vyd-vo SNU im. V. Dalia, 2016. S.269-272.

3. Pro pryrodno-zapovidnyi fond: Zakon Ukrainy № 2456-XII, redaktsiia vid 01.01.2024.

4. Redko V. Ye. Perspektyvy parkovoho turyzmu v Dnipropetrovskii oblasti. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment*. 2015. Vyp. 13. S. 59-62.

5. Natsionalnyi dendrolohichnyi park «Sofiivka» NAN Ukrainy stav povnopravnym chlenom asotsiatsii "Ievropeiskyi marshrut istorychnykh sadiv". *Umanska raionna derzhavna administratsiia: ofitsiyni vebsait*. URL: <https://uman-rda.gov.ua/news/1664316726/> (accessed date: 28.04.2024).

6. Denysyk G., Kanska V., Ataman L., Kravtsova I., Kiziun A. Garden and park landscapes in the tourist and recreational activities of Central Europe. *Modern Science*. 2022. № 3. S. 46-55.

7. *European Garden Heritage Network – EGHN*. URL: <https://www.eghn.org/en/european-garden-heritage-network-eghn/> (accessed date: 22.04.2024).

8. European Route of Historic Gardens. *Cultural Routes of the Council of Europe: website*. URL: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/european-route-of-historic-gardens2> (accessed date: 29.04.2024).

9. Glossary of tourism terms. *UN Tourism: website*. URL: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> (Accessed Date 29.04.2024).

10. Historic Gardens (The Florence Charter, 1981). URL: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/gardens_e.pdf (accessed date: 29.04.2024).

11. Kuśmierski J. A Europe of united gardens. The role of the European Route of Historic Gardens in the implementation of the cultural policy of the European Union. Scinawka Gorna, 2021. p. 56. URL: <https://ecso.pl/en/publications/> (accessed date: 22.04.2024).

12. Martens D. The experience of common European heritage: A critical discourse analysis of tourism practices at Cultural Routes of the Council of Europe. *Journal of European Landscapes*. 2022. 3 (3). P. 45-59. doi: 10.5117/JEL.2022.3.82504.

13. Nie M. Exploring the sustainable development of garden tourism with Chinese characteristics: Thesis, Uppsala universitet, Institutionen för samhällsbyggnad och industriell teknik, 2021. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1563217/FULLTEXT01.pdf> (accessed date: 22.04.2024).

14. Putting Europe's shared heritage at the heart of the European Green Deal / European Cultural Heritage Green Paper: executive summary. March, 2021. p. 28. URL: https://www.fondazione scuolapatrimonio.it/wp-content/uploads/2021/03/European-Cultural-Heritage-Green-Paper_Executive-Summary.pdf (accessed date: 29.04.2024).

15. Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans. *UNESCO World Heritage Convention: website*. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/1330/> (accessed date: 22.04.2024).

16. *The European Route of Historic Gardens: official website*. URL: <https://www.europeanhistoricgardens.eu/en> (accessed date: 29.04.2024).